VÝVOJ POZÍCIÍ POLITICKÉHO EXTRÉMIZMU, RADIKALIZMU A NACIONALIZMU V RÔZNYCH ÚROVNIACH VOLIEB NA SLOVENSKU

Roman Mikuš, Daniel Gurňák

Abstract

This study is about the specific problem of extremist, radical and nationalistic political parties in Slovakia. The basis of this study consists of statistical analyses of electoral preference of political parties, which were picked according to their political programs, political goals and statements and actions of important political leaders. It takes a closer look on the development of political atmosphere and the results on different stages of elections.

Keywords: extremism, radicalism, nationalisms, electoral geography, Slovakia

Úvod

Minimálne od počiatku nového milénia je značná časť európskych krajín konfrontovaná so skutočnosťou zjavného zviditeľňovania sa politického radikalizmu a extrémizmu. Táto vlna zasiahla východnú časť Európy vo vlne často až vybičovaného nacionalizmu už krátko, alebo niekde dokonca ihneď po páde komunistických systémov a extrémne vyvrcholila až v občianskych či etnických vojnách na územiach bývalej Juhoslávie, či Sovietskeho zväzu. No táto vlna nacionalizmu ústiaceho najmä v prípade národnostných menšín, či viacnárodných štátov často do separatizmu či autonomizmu, postupom času opadla. Pozornosť verejnosti čoraz viac pútali najmä ekonomické problémy a ťaživé dopady realizovania, alebo aj naopak nerealizovania ekonomických reforiem. V úvodnej vete spomenuté zviditeľňovanie sa politického radikalizmu a extrémizmu však súvisí s novšími fenoménmi, než je „klasický“ nacionalizmus pochádzajúci z 19. storočia, ktorý je vnímaný ako snaha o vlastné vymedzenie sa daného národného spoločenstva tak v rovine kultúrnej, ako aj politickej. Nástup novodobého pravicového radikalizmu a extrémizmu v krajinách západnej Európy začal už koncom 80-tych rokov vo Francúzsku a postupne v priebehu 90-tych rokov výrazne silnel v Rakúsku, Taliansku, Španielsku i Írsku. Od prelomu milénia získal neprehliadnuteľné pozície v Belgicku, Holandsku, pomerne pevne zakorenil najmä vo východnom Nemecku a napokon i v krízou sužovanom Grécku. Spoločným menovateľom bol rastúci odpor voči čoraz silnejšiemu prúdu imigrácie z kultúrne čoraz viac odlišnejších krajín (afrických, všeobecne moslimských, pôvodne i východoeurópskych a pod.). Pomerne dlhé, niekde až vyše tridsaťročné obdobie hospodárskeho rastu prerušené iba ropnou krízou striedali čoraz častejšie sa vracajúce ekonomické problémy a práve táto situácia bola vnímaná ako živná

pôda pre rast podpory politického radikalizmu a extrémizmu, ktorý sa síce čiastočne zaobahuje do slovníka „klasického“ miestami až extrémne vybičovaného nacionalizmu, ale nie je primárne namierený voči susedným národom, či autochtónnym menšinám, ale najmä voči imigrantom, či „neprispôsobivým“ skupinám ako takým.

Politický extrémizmus, radikalizmus a nacionalizmus na Slovensku v rámci politických strán

Vzhľadom na skutočnosť, že v našom príspevku narábame neustále s pojmami politický extrémizmus, radikalizmus a nacionalizmus, je nutné najskôr zadať tieto pojmy a samozrejme taktiež vymedziť, ktoré politické subjekty na slovenskej politickej scéne vnímame ako tie, ktoré môžeme do tejto časti politického spektra zaradiť.

Pojem *nacionalizmus* sa stal v našej spoločnosti široko zaužívaným pojmom. Nutné je však upozorniť na fakt, že sa s týmto pojmom narába v laickej verejnosti ako aj v oblasti politiky pomerne ľadobolo. Často je charakterizovaný ako „ideológia sledujúca národné záujmy, boj proti cudzej nadvláde či cudzej moci vo vlastnom národe, štáte.“ (Šaling, 1997) Následne možno politický nacionalizmus vnímať ako ideológiu politických strán a zoskupení zdôrazňujúcu potrebu národnej identity a ochrany národných záujmov pred vnútorným nepriateľom, ako aj národu cudzorodým prvkom, z ktorého je získavaný politický kapitál. Slovenské nacionalistické strany, získavajú politický kapitál najmä formou zvýrazňovania vonkajšej hrozby v podobe maďarských nacionalistov a revizionistov Trianonskej zmluvy (vonkajšia kritika- nepriateľ), ale taktiež kritikou politických subjektov, ktoré nesúhlasia z ich ideou dodržiavania národných záujmov (vnútorná kritika- nepriateľ).

Extrémizmus podľa politických a politologických vied sa vníma cez prizmu troch základných modelov prejavov extrémizmu: 1. nezvyklý, neprimeraný a netolerantný politický názor, viera či aktivita, 2. násilná politická aktivita, 3. aktivita zameraná na destabilizáciu demokratického štátu (Mareš, 2003). Samozrejme otvorené hlásanie a presadzovanie uvedených zásad by v konfrontácii zo zákonom znamenalo rozpustenie daného politického subjektu, preto dotknuté politické subjekty vstupujú do „boja“ v týchto bodoch potajme. Pre extrémizmus je typické, že najmä so zhoršujúcim sa stavom spoločnosti, dochádza k výraznému rastu extrémizmu (Milo, 2005).

Radikalizmus možno definovať ako „úsilie o rázne, ostro riešené zmeny v politickom či hospodárskom živote“ (Šaling, 1997). Hranica medzi radikalizmom a extrémizmom je veľmi nevýrazná, často v prípade radikalizmu len absenciou nezákonnosti. Mareš (2003) stavia radikalizmus na okraj extrémistického priestoru, nie priamo doň. Tak následne definoval politický radikalizmus ako „abstraktný priestor, v ktorého rámci sú na základe výraznej nespokojnosti s pluralitným

usporiadaním a mierou zabezpečenia práv, slobôd či povinností pre jednotlivé časti spoločnosti zastávané postoje a názory, ktoré sú veľmi kritické k forme demokratického usporiadania, pričom je požadovaná jej dôsledná zmena.“ (Kupka a i. 2009). Politické strany však často vystupujú navonok radikálne, ale smerom do vnútra strany vstupujú do extrémistického politického spektra (Kupka a i. 2009).

Veľmi kontroverznou otázkou zostáva zaradenie konkrétnych politických subjektov do skúmanej časti slovenského politického spektra, teda medzi subjekty s nacionalistickým, radikálnym či až extrémistickým zameraním. Mnohé zo strán nacionalistického spektra prešli zložitým vývojom. Predstavitelia jednej politickej strany sa často objavujú na kandidátkach iných politických strán s výnimkou SMK, ktorá má odlišný charakter. Tieto strany tak uzatvárajú okruh nacionalistických, šovinistických a radikálnych subjektov pospájaných jednotlivými predstaviteľmi.

Slovenská národná strana (SNS) sa stala jednou z najtypickejších strán zastupujúcich pozíciu vlastenectva, nacionalizmu až šovinizmu v politickom boji. Od svojho znovuzaloženia držala strana líniu silne národnostnú i keď boli pokusy o reformu. Zaradenie SNS do spektra politických subjektov obsiahnutých v našej štúdii je založené na základe viacerých faktorov, najviditeľnejšími z nich sú viaceré medializované výroky jej čelných predstaviteľov, styky so zahraničnými politickými zoskupeniami nacionalistického či až radikálneho spektra, či tiež medializované napojenia členov mládežníckych organizácií SNS na pravicové extrémistické hnutia a pod.

Pravá slovenská národná strana (PSNS) vznikla po rozkole súčasného predsedu Jána Slotu a vtedajšej predsedníčky Anny Belousovej. Keďže došlo k opätovnému zlúčeniu strán PSNS a SNS v roku 2004, PSNS sa tak zúčastnila len v parlamentných voľbách 2002 a v komunálnych voľbách 2002 a vo voľbách do krajských zastupiteľstiev 2001 pod vedením Jána Slotu. Avšak po zjednocovanom sneme došlo k opätovnému štiepeniu strán. PSNS si zvolila nové vedenie okolo Mórica, Siteka či Slavkovskej a pod týmto názvom strana vystupovala až do roku 2006. Pod novým vedením sa tak zúčastnila volieb do krajských zastupiteľstiev 2005. V júni 2006 sa strana premenovala na *Slovenskú národnú koalíciu – Slovenskú vzájomnosť* (SLNKO). Vo voľbách do parlamentu 2006 sa strane podarilo sformovať na svojej kandidátke národný blok so stranami SNJ a ZSNS. V spojení týchto subjektov je možné vidieť tesnú spojitosť medzi jednotlivými stranami nacionalistického spektra. Strana sa taktiež zúčastnila komunálnych volieb v roku 2006 a krajských volieb v roku 2009. Tesne pred predčasnými voľbami 2012 sa strana znova premenovala na *Obyčajní ľudia*, snažiac využiť získaného kapitálu Matoviča a spol.. V súčasnosti je jej predsedom Vítázoslav Mórica.

Slovenská národná jednota (SNJ) vznikla v roku 1991. Jej predsedom je až do súčasnosti Stanislav Pánis (Kupka, 2009). Pôvodný názov strany Hlinkova slovenská ľudová strana, pod ktorým ju Pánis plánoval zaregistrovať, poukazoval na charakter vznikajúceho politického subjektu. Ministerstvo vnútra Slovenskej

republiky však nepovolilo založenie politického subjektu pod týmto názvom. (Mikušovic, 2009). Strana sa zúčastnila samostatne iba parlamentných volieb v roku 2002. V parlamentných voľbách 2006 vystupovali jej predstavitelia na kandidátke strany SLNKO. Strana sa zúčastnila vo všetkých voľbách do krajských zastupiteľstiev (2001,2005,2009) a v komunálnych voľbách (2002,2006,2010).

Zjednotená slovenská národná strana (ZSNS) vznikla v období po zjednocovanom sneme SNS, kedy došlo k rozkolu v SNS. Na jej čelo sa postavil Jozef Prokeš. V súčasnosti je na čele Peter Lisý, ktorý sa snažil o spojenie síl nacionalistických strán po volebnom roku 2010. Strana sa nezúčastnila žiadnych parlamentných volieb, iba v roku 2006 na spoločnej kandidátke strany SLNKO. Krajských volieb sa zúčastnila iba v roku 2005. Zatiaľ sa od svojho vzniku zúčastnila všetkých komunálnych volieb (2006,2010).

Národ a spravodlivosť- naša strana (NaS-NS) vznikla tesne pred voľbami 2012. Podobne ako v roku 1999 došlo k rozdeleniu vedúceho páru SNS Slota – Belousovovej. V tomto prípade však došlo k vylúčeniu Belousovej zo SNS, a tá následne založila vlastný politický subjekt. Strana je politickým programom totožná so SNS, čo iba kopíruje predošlé rozdelenie a znovuštípenie voličskej základne SNS.

Slovenská ľudová strana (SLS) bola založená v roku 1990. Strana sa hlási k odkazu Slovenského štátu. Samotná webová stránka obsahuje skratku HSLS, čím sa stotožňuje s jej historicko-politickými aktivitami (www.hsls.sk). V stanovách strany z roku 1990 hovoria ako o znovuoobnovení Hlinkovej strany. Súčasným predsedom je Jozef Sásik (Kupka 2009).

Ľudová strana – Naše Slovensko (ĽSNS) je najnovšou politickou stranou na poli nacionalistického spektra slovenských politických strán. Strana bola založená ako recesistická strana pod názvom Strana priateľov vína, od mája 2009 do februára 2010 sa nazývala Stranou sociálnej solidarity a následne dostala svoj súčasný názov. Prelomovým bodom sa stal vstup členov zrušenej Slovenskej pospolitosti a zvolenie Mariána Kotlebu za predsedu strany. Strana sa začala jednoznačne orientovať šovinisticky. Na základe minulosti predstaviteľov okolo M. Kotlebu môžeme povedať, že smeruje až k radikalizmu. Strana pod vplyvom Mariána Kotlebu sa zúčastnila v parlamentných voľbách 2010 a 2012 a v komunálnych voľbách 2010.

Strana maďarskej koalície (SMK) má ako strana špecifické postavenie vzhľadom na problematiku nacionalizmu, avšak inklinujúcemu k susednému národu. Strana sa dostáva do antagonistického postavenia k slovenským nacionalistickým, šovinistickým až radikálnym politickým stranám a extrémistickým mimoparlamentným zoskupeniam. Od počiatku svojho vzniku v roku 1998 sa strana profilovala ako výrazne národnostne orientovaná. Doplňená je o regionálnu orientáciu, keďže od r. 1998 do 2011 nemala zastúpenie vo všetkých bývalých okresoch SR, ale iba na južnom Slovensku. Na Slovensku sa stala jedinou stranou zastupujúcou menšiny s podporou umožňujúcou parlamentné

zastúpenie. Napriek tomu, že strana oficiálnymi vyjadreniami nevystupuje ako šovinistická či radikálna, existuje viacero prvkov zaradujúcich stranu medzi strany nacionalistické, popřípadе skryte radikálne. Možno uviesť niektoré neoficiálne vyjadrenia jej popredných predstaviteľov, nadštandardné styky s pravicovo a nacionalisticky orientovanými politikmi z Maďarska, či niektoré legislatívne návrhy. Z tohto pohľadu bol najkontroverznejšou postavou Miklós Duray, ktorý bol do neúspechu SMK vo voľbách 2010 ideovým tvorcom a strategickým plánovačom strany. V septembri 2012 sa strana premenovala na Stranu maďarskej komunity.

Politický extrémizmus, radikalizmus a nacionalizmus na Slovensku vo volebných preferenciách v parlamentných voľbách v rokoch 2002 – 2012

Pokiaľ ide o zastúpenie politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu v parlamentných voľbách na Slovensku, treba konštatovať, že ich pozície majú isté špecifiká. S výnimkou dvoch hlavných a navzájom antagonistických subjektov SNS a SMK sa žiadny iný nedostal cez prah zvoliteľnosti (inou situáciou bolo krátkodobé zastúpenie niektorých subjektov vďaka štiepeniu politických strán a zmien straníckej príslušnosti niektorých poslancov). Dianie na slovenskej parlamentnej scéne výrazne ovplyvňovalo pôsobenie oboch uvedených strán, ktoré pôsobili v NR SR vo volebných obdobiach 2002/2006 a 2006/2010 – SMK, a 2006/2010 a 2010/2012 – SNS. SNS sa v rokoch 1994–1998 a potom ešte v rokoch 2006–2010 stala súčasťou vládnej koalície, podobne ako SMK, ktoré bolo jej súčasťou v rokoch 1998–2006. Vzhľadom na získaný počet hlasov ostatné zo sledovaných strán ani neprekročili zisk 1% odovzdaných hlasov a zostávajú na úplnom okraji politického spektra (tab. 1). Zvláštnou výnimkou je však ĽSNS, ktorá v oboch posledných parlamentných voľbách túto hranicu prekročila, no pozoruhodné je najmä to, že ako jedinej zo sledovaných strán jej podpora stúpa.

Politický extrémizmus, radikalizmus a nacionalizmus na Slovensku vo volebných preferenciách v krajských voľbách v rokoch 2001 – 2009

Voľby do zastupiteľstiev vyšších územných celkov (zjednodušene krajské voľby) majú na Slovensku viaceré špecifiká. Jedným z nich je skutočnosť, že podobne ako na komunálnej úrovni, dochádza v jednotlivých krajoch pred voľbami k vzniku účelových koalícií, ktoré sú niekedy až v ostrom protiklade s oficiálnymi straníckymi líniami na celoštátnej úrovni. V niektorých regiónoch dochádzalo tiež k výraznej mobilizácii a zjednocovaniu v rámci proti-koalícií (známy je najmä prípad Nitrianskeho kraja, kde došlo v druhých voľbách v r. 2005 k vzniku „protimaďarskej“, či „slovenskej koalície“, teda k spojeniu väčšiny relevantných slovenských politických strán proti kandidátke SMK). Dôvodom je majoritný

systém volieb poslancov v týchto voľbách, teda, že poslancom za daný volebný obvod sa stáva ten, ktorý získa najväčší počet hlasov, čo jednoznačne zvýhodňuje silné politické strany, kým menšie prakticky vyraduje z krajskej politiky. Vzhľadom na národnostné špecifiká Slovenska a tiež mobilizačný charakter SMK ako jedinej politickej strany zastupujúcej v rokoch 1998-2009 záujmy maďarskej menšiny táto strana najmä v nitrianskom, ale čiastočne i trnavskom kraji získala ako najsilnejšia strana výrazné zastúpenie v zastupiteľstvách, ktoré vzhľadom na disciplínu a jednotnosť maďarskojazyčného voličstva mohla prelomiť len široká koalícia.

Už naznačené špecifiká volebného systému v krajských voľbách dávajú tušiť, že pre okrajové extrémistické strany pravicového spektra sú len ťažko dosiahnuteľnou metou, čo však neznamená, že by sa nepokúšali o prielom aj v tejto sfére (tab. 2). Jedinou reálnou možnosťou zostávali koalície s väčšími stranami, no treba povedať, že pre tieto väčšie strany (v tomto prípade išlo najmä o SNS), hoci aj s čiastočne ideovo spriaznenými programami bola takáto otvorená spolupráca vnímaná ako kompromitujúca, nehovoriac o osobnom antagonizme ich čelných predstaviteľov. Špecifikom bol prípad nitrianskeho kraja, kde v rámci už spomenutej „slovenskej koalície“ získala ZSNS výrazné zastúpenie vďaka tomu, že v Nitre pôsobila ako odpadlická frakcia pôvodnej SNS pod vedením J. Prokeša. Inak však pre väčšinový systém krajských volieb je typické, že dokonca ani SNS nebola takmer schopná získať poslanecké kreslá samostatne, len v rámci koalícií, najmä s HZDS a so SMERom. Naopak mobilizačný charakter SMK pre maďarskú menšinu fungoval až do rozstiepenia politickej scény v rámci maďarskej menšiny, no potom sa prejavil výrazným poklesom zisku mandátov pre SMK, hoci v porovnaní so sledovanými slovenskými politickými stranami má stále potenciál pôsobiť na krajskej úrovni ako silná strana.

Zatiaľ čo väčšinový systém voľby do krajských zastupiteľstiev tvorí ťažko prekonateľnú bariéru väčšiny sledovaných strán, voľby predsedov samosprávnych krajov (županov) dávajú za istých okolností šancu zviditeľniť sa aj kandidátom extrémistických zoskupení. Ťažiť môžu najmä z tradičného nezáujmu o krajské voľby, ktoré ich pri mobilizácii vlastných sympatizantov a vhodnej medializácii môžu posunúť až na prah 2. kola voľby župana, k čomu sa priblížil M. Kotleba v krajských voľbách v banskobystrickom kraji, kde len s 13000 hlasmi skončil ako 4. v poradí. Celkovo však možno povedať, že zastúpenie sledovaných strán extrémistického, radikálneho a najmä nacionalistického spektra v krajských zastupiteľstvách postupne klesá a za súčasného stavu sú doslova prevalcované kandidátmi veľkých strán, najmä SMERu, ktoré vďaka svojej drvinej prevahe v mnohých regiónoch strácajú motiváciu a tým aj záujem o koaličnú spoluprácu s niektorými z daných strán.

Politický extrémizmus, radikalizmus a nacionalizmus na Slovensku vo volebných preferenciách v komunálnych voľbách v rokoch 2002 – 2010

Z hľadiska podpory politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu je najpálčivejším problémom komunálna úroveň politiky na Slovensku. Má svoje špecifiká. Najmä vzhľadom na roztrieštenosť obecného členenia Slovenska, kde až 50% obcí má svoj elektorát menší ako 500 voličov a dokonca 6% menší ako 100 voličov. To dáva veľký priestor presadiť sa jednotlivcom alebo malým zoskupeniam, najmä ak sa im podarí vhodne využiť (či zneužiť) mnohé miestne problémy jednotlivých obcí, často najmä problémy s neprispôsobivými občanmi, rómsku otázku a pod. a najmä pocit miestnych občanov, často veľmi oprávnený, že sa o ich problémy „veľké“ strany a politici nezaujímajú. Hoci generálne sa prienik na komunálnej úrovni javí pre malé strany všeobecne ako najjednoduchší, skutočnosť je predsa len zložitejšia. Aj tu sa najmä v boji o kreslá starostov a primátorov stretávajú záujmy „silných“ strán a väčšinový systém, ktorý je navyše najmä v menších obciach doplnený pozíciou miestnych autorít, ktoré majú zásadný vplyv na mienku značnej časti, či dokonca väčšiny občanov obce. Pozícia týchto miestnych autorít je nezriedka tak silná, že prevláda nad straníckou príslušnosťou, ktorá je často účelovo menená. Za týchto okolností je pre úspech sledovaných strán zásadný buď prechod týchto miestnych autorít do ich tábora, alebo zásadná radikalizácia voličstva vplyvom miestnych podmienok, ktorá by prípadne zatienila i obmedzenú personálnu kapacitu daných strán obsadzovať posty starostov, či poslancov obecných zastupiteľstiev. Typickým znakom volieb najmä v menších obciach a mestách je totiž ich osobnostná dimenzia, teda častý priamy kontakt a osobné väzby medzi voličmi a kandidátmi.

Uvedené súvislosti zrejme vysvetľujú, prečo napriek úvodnému predpokladu, nie sú zisky extrémistických malých strán ani v obecných voľbách veľmi výrazné (tab. 3). I tu platí, že v troch sledovaných obecných voľbách 2002, 2006 a 2010 dominovali zo sledovaných strán najmä SMK a SNS, pričom obe vzhľadom na už uvedené príčiny stratili výrazne najmä v posledných voľbách. Volebné úspechy ostatných strán sú pomerne efemérne a zdanlivo zanedbateľné, a to tak pokiaľ ide o počty získaných starostovských, ako aj poslaneckých kresiel, nehovoriac už o zisku majority v zastupiteľstvách obcí. Generálne by sa teda dalo s uspokojením konštatovať, že podpora politického radikalizmu a extrémizmu i na tejto úrovni povážlivo klesá. No hoci ide zatiaľ o malé čísla, treba si povšimnúť, že pokles politickej podpory veľkých nacionálne orientovaných strán (SNS a SMK) sprevádza zatiaľ síce nepatrný, ale zjavný rast podpory radikálnych malých strán, ktorý pri detailnejšej analýze počtu získaných hlasov ukázal niekde až výrazný nárast podpory voličstva, ktorý sa však zatiaľ neprejavil do volebných víťazstiev. Napr. v súčasnosti v tak medializovanom Krásnohorskom Podhradí získala ĽSNS v posledných parlamentných voľbách 3 hlasy, no dnes o pol roka neskôr sa k nej v obci hlási až 50 sympatizantov, avšak nie priamo, ale cez účelovo založené

občianske združenie (SME, 30. 9. 2012). Pozoruhodné je to najmä vzhľadom na skutočnosť, že ide o obec, kde doposiaľ politicky dominovala SMK (40% obyvateľov sa hlási k maďarskej národnosti a až 35% k rómskej, SOBD 2011). Aj tu vidno značnú flexibilitu niektorých politikov, ktorí sa chytajú každej príležitosti zviditeľniť sa a preraziť na politickej scéne a sú ochotní, zrejme účelovo, utlmiť dočasne časť svojej agendy (extrémistické až šovinistické protimenšinové a teda aj protimaďarské názory), aby cez prizmu „snahy o poriadok“ a zákonnosť a najmä vystupňovaním napr. protirómskych nálad získali širšie sympatie.

Záver

Vývoj pozícií politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu na Slovensku má v kontexte vývoja týchto politických síl v Európe svoje výrazné špecifiká. Najmä v 90-tych rokoch vplyvom vzniku nezávislej Slovenskej republiky výrazne dominoval „klasický“ „nacionalizmus, ktorý reprezentovali SNS a SMK. Kým SNS sa výrazne podieľala na presadení rozdelenia Československa a následnom najmä rétorickom boji proti „maďarstvu“ doma i za hranicami, SMK sa naopak monopolizovala ako jediná predstaviteľka maďarskej menšiny na Slovensku, pričom viacerí jej predstavitelia viac či menej otvorene smerovali k myšlienke autonomizmu a boli podozrievaní zo skrytého separatizmu. Táto dvojica antagonistických strán od roku 2006 postupne strácala podporu a dostala sa mimo parlament, čo svedčí o tom, že ich „tradičné“ témy, ktorými oslovovali voličov, sa čiastočne vyčerpali a čiastočne ich prebrali do svojej agendy iné strany.

Špecifikom Slovenska v porovnaní s väčšinou ostatných európskych krajín je marginálna pozícia problematiky najmä nelegálnych imigrantov. Slovensko napriek členstvu v EÚ je stále najmä tranzitnou krajinou a ani problematika legálnych migrantov za prácou nie je tak markantná ako napr. v susednom Česku, nehovoriac o západoeurópskych krajinách. Preto táto téma zatiaľ nemôže byť hlavným mobilizačným prvkom politického extrémizmu a radikalizmu na Slovensku. Tou sa v poslednom období stáva najmä rómska problematika a jej reálne prehliadanie zo strany „veľkých“ parlamentných strán. SNS sa sice v podobe predvolebného boja pokúsila zaujať aj touto tematikou, ale jej vrcholní činitelia strácajú v tomto smere dôveryhodnosť pre voličov, naopak radikálni predstavitelia extrémisticky ladených strán pútajú pozornosť osobnou prítomnosťou v lokalitách, kde sa objavuje miestne napätie či konflikty, a tak vytvárajú dojem akčného „riešenia“ konkrétnych problémov. Hoci celkovo možno konštatovať, že zatiaľ sa podpora politického extrémizmu na Slovensku na všetkých úrovniach volieb nedostala z pozícií takmer zanedbateľného okraja politického spektra, možno pozorovať znepokojujúce tendencie. Najmä je to čoraz cielenejšia a spoločensky navonok akceptovateľnejšia snaha daných politických zoskupení začleniť sa do štandardného politického spektra (volanie po dodržiavaní zákona, zameranie sa len na jednu spoločensky a sociálne marginalizovanú

a odsudzovanú skupinu obyvateľstva ako terč, ktorý je ochotná akceptovať oveľa širšia skupina majoritného obyvateľstva, relatívne obmedzenie konfliktov so zákonom, ktoré by viedlo k perzekúcii zo strany štátu a pod.). Rizikom rastu takto živených radikálnych nálad obyvateľstva je i skutočnosť, že vzhľadom na pomery na politickej scéne na Slovensku, kedy vládnuca strana SMER nemá reálnu protiváhu, sa roztrieštené opozičné sily pravicového zamerania snažia „konkurovať“ vlastnými radikálnymi návrhmi (SDKÚ, ale i KDH, Daniel Lipšic) a získať tak späť stratené preferencie. Je otázne, nakoľko sa ich snaha stretne s úspechom, a najmä či oslabí podporu skutočne radikálnych a extrémistických strán. Horšie je skôr to, že tak pomáha politickému extrémizmu a radikalizmu ako takému sa zaradiť a možno aj posilniť ako štandardná súčasť politického systému na Slovensku, čo môže mať v budúcnosti ďalekosiahle dôsledky.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu grantu VEGA 1/1143/12

Literatúra

Kupka, P. – Laryš, M. – Smolík, J. 2009. Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko. 1. vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 268 s. Edičná rada monografie zväzok č. 25. ISBN 978-80-210-4845-4

Mareš, M. 2003. Pravicový extrémizmus a radikalizmus v ČR. Brno: Barrister & Principal, Centrum strategických studií.

Milo, D. 2005. Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike: Neonacisti, ich hnutia a ciele. Bratislava: Ľudia proti rasizmu. 2005. 119 s. ISBN 80-891-4903-0

Mikušovic, D. 2009. Militantná demokracia na Slovensku?: Teoretické a praktické problémy aplikácie v slovenskom prostredí : Diplomová práca. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s 128. [online]. [10.04.2010]

Šaling, S. 1997. Veľký slovník cudzích slov. 1. vydanie. Veľký Šariš: SAMO-AAMM, 1997. 1310 s. ISBN 80-967524-0-5

Hlavná stránka politickej strany Slovenská ľudová strana
www.hsls.sk , 1. 10. 2012

Kotleba premeral pozemok v osade, násilnosti sa nekonali, SME, 30. 9. 2012,
<http://roznava.korzar.sme.sk/c/6550611/kotleba-premeral-pozemok-v-osade-nasilnosti-sa-nekonali.html>, 1. 10. 2012

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 21. 05. 2011 – ŠÚSR

DEVELOPMENT OF POSITION OF POLITICAL EXTREMISM, RADICALISM, NATIONALISM IN DIFFERENT STAGES OF ELECTIONS IN SLOVAKIA

Summary

SNS, typical representative of „antihungarian“ nationalism, and SMK, hungarian minority party, were strong representatives of nationalistic politics antagonistic to one another. Both were strongest in the late 90's. From 2006 both noted a continuous downfall of preferences. Without a specific problem of immigrants that are of issue for mainly western Far-right parties, the main issue for far-right parties in Slovakia became the Gypsy issue. Even though the volatility of parties of these political views are in total numbers insignificant, there is a possible threat that with escalating stress of the Gypsy issue, these parties (especially ĽSNS) might gain support.

Mgr. Roman Mikuš

Katedra regionálnej geografie, o. a p. k. PríF UK, Mlynská dolina, 814 15
Bratislava

E – mail: mikusr@fns.uniba.sk

doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD.

Katedra regionálnej geografie, o. a p. k. PríF UK, Mlynská dolina, 814 15
Bratislava

E – mail: gurnak@fns.uniba.sk

Tab. 1: Elektorát slovenských nacionalistických a radikálnych strán
v parlamentných voľbách 2002 – 2012

Table 1: Electorate of Slovak nationalistic and radical parties in Parliamentary
elections 2002 – 2012

Strana	Preferencie %			
	2002	2006	2010	2012
SNS	3,32	11,73	5,07	4,55
PSNS - SLNKO - OĽ	3,65	0,17	x	0,16
NaS-NS	x	x	x	0,63
SNJ	0,15	x	x	x
SLS	x	0,16	x	x
LSNS	x	x	1,33	1,58
SMK	11,16	11,68	4,33	4,28

x - neúčast' v daných voľbách

Zdroj: ŠÚSR

Tab. 2: Počty zvolených a nezvolených kandidátov na poslancov slovenských
nacionalistických a radikálnych strán v krajských voľbách 2001 – 2009

Table 2: Numbers of elected and not elected representatives of Slovak nationalistic
and radical parties in elections to self-governing regions 2001 – 2009

Strana	Počty poslancov bez koalícií			Počty poslancov v koalíciách			Počty nezvolených bez koalícií			Počty nezvolených v koalíciách		
	2001	2005	2009	2001	2005	2009	2001	2005	2009	2001	2005	2009
SNS	2	0	6	0	97	13	237	96	202	0	158	46
PSNS	3	0	0	0	37	0	138	2	0	0	246	0
ZSNS	x	0	0	x	37	0	x	0	13	x	254	0
SNJ	0	0	0	0	0	0	66	13	33	0	8	0
SLS	0	0	0	0	0	0	45	20	34	0	0	0
LSNS	x	x	0	x	x	0	x	x	6	x	x	0
SMK	60	53	35	64	27	26	35	65	69	33	23	18

x - neúčast' v daných voľbách

Zdroj: ŠÚSR

Tab. 3: Počty zvolených a nezvolených kandidátov na poslancov a počet zvolených starostov slovenských nacionalistických a radikálnych strán v komunálnych voľbách 2002 – 2012

Table 3: Numbers of elected and not elected representatives and elected heads of municipalities of Slovak nationalistic and radical parties in elections to municipality self-government bodies 2002 – 2012

Strana	Počty poslancov bez koalícií			Počty poslancov v koalícií			Počty poslancov spolu			Nadpolovičná väčšina v zastupiteľstve			Počty starostov a primátorov		
	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010	2002	2006	2010
SNS	637	1168	938	268	1066	228	905	2234	1166	55	186	77	38	85	60
PSNS - SLNKO	250	48	x	200	5	x	450	53	x	28	6	x	13	2	x
ZSNS	0	26	5	0	10	0	0	36	5	0	2	0	0	0	0
SNJ	1	1	9	2	0	0	3	1	9	0	0	1	0	0	1
SLS	1	3	2	0	0	0	1	3	2	0	0	0	0	0	0
LSNS	x	x	1	x	x	0	x	x	1	x	x	0	x	x	0
SMK	2029	1933	1199	44	25	84	2073	1958	1283	317	286	147	238	215	129

x - neúčast' v daných voľbách

Zdroj: ŠÚSR